

Tanulságokról és teendőkről

Beszélgetés a kaposvári, a kecskeméti és a szolnoki színház vezetőivel

A nagy mozgás, ami az elmúlt évad megkezdése előtt végbement a magyar színházi életben, sok aggodalmat is szült. Az intézkedésekre talán már régebben is megérett az idő, szükségességükről hát nemigen lehetett vitatkozni. Ám ugyanakkor nem alaptalanul merült fel a kétség: vajon mindenhol életképes lesz-e az új színházi vezetés, tudják-e folytatni a korábbi eredményeket, egyáltalán, képesek lesznek-e a szó jó értelmében véve elfogadtatni magukat, társulatokon belül és kívül? Különösen azoknál a vidéki színházaknál volt ez nagyon is valódi gond, amelyeknek személyi állományát a leginkább érintették a változások: Kaposvárott, Kecskeméten és Szolnokon.

Aztán elkezdődött az évad, sorakozni kezdtek az első bemutatók, és rá kellett ébredni: az aggodalmak jórészt feleslegesnek bizonyultak. Ha nem is hibák, gondok, feszültségek nélkül, ha nem is egyenletes színvonalon, de a színházak *működtek*, továbbra is figyelni lehetett és kellett rájuk, s egymás után olyan előadásokat hoztak létre, melyek országos visszhangot váltottak ki. Azt mondhatni: az említett három színház lényegesen kisebb kül- (és bel-) sérelmi nyomokkal viselte el az új helyzetet, mint azt általában várni lehetett.

Az elmúlt évad tanulságairól, örömeiről, gondjairól, az ezutáni – továbbra is igen komoly – teendőkről beszél az alábbiakban Babarczy László, a kaposvári Csiky Gergely Színház igazgató-főrendezője, Beke Sándor, a kecskeméti Kátana József Színház főrendezője és Kerényi Imre, a szolnoki Szigligeti Színház igazgató-főrendezője.

Babarczy László

– Az 1977/78-as évad végén bekövetkezett személycserék mennyiben befolyásolták az új évad elindítását Kaposvárott?

– Nagyon nehezen indult az évad. A változások, kollégáink eltávozása elég súlyos gondokat okoztak, s nem ment könnyen az újonnan jöttek beépülése sem a társulatba. De viszonylag hamar

négyszemközt

helyreállt a rend, és hamar megjött a társulat önbizalma is. Ezen kívül az eltávoztak közül szinte mindenki lejárt, talán még többet is ültek bent az előadásokon, mint mikor Kaposváron voltak.

– *Tehát volt valamiféle folyamatosság – azon túl is, hogy Babarczy László maga is éveken át a színház rendezője volt, s így, mondhatni, birtokon belül maradt.*

– Azt hiszem, emberileg valóban létrejött egyfajta folyamatosság. Segített ebben az is, hogy az első bemutatónkat, Brecht *A szécsuáni jó lélek* című darabját, immár vendégként, de korábbi kaposvári működését szinte meg sem szakítva, Aser Tamás rendezte, és a címszerepet, már ugyancsak vendégként, Pogány Judit játszotta. Természetesen voltak nehézségek az egyeztetésnél, de a *Szécsuáni* elég jól sikerült ahhoz, hogy kiderüljön: tudunk élni ebben az új helyzetben, és tudunk dolgozni is. Az új helyzet szinte felhívást adott a tagoknak, hogy az eltávoztak helyére lépjenek, s egyfajta verseny is kezdődött ennek érdekében.

– *Hogyan folytatódtak a bemutatók?*

– Egyre jobb visszhangot váltottak ki. Következett Shakespeare *Szeget szeggel* című játéka, ezt én rendeztem, aztán Bernstein-Voltaire *Candide*-ja, Gazdag Gyula rendezésében, majd Hervé *Nebáncsvirág* című operettje, ezt Gothár Péter rendezte. Ez is elég jól sikerült, szellemes volt, jópofa, abban a stílusban, amit ebben a műfajban a kaposvári színház számára úgyszólván kötelezőnek tartunk – pedig Gothár korábban nem is dolgozott a színházban. Ezt követte az évad talán legjobb kaposvári művészi teljesítménye, Gombrowicz *Esküvője*, Ács János főiskolai hallgató rendezésében, végül pedig – talán nem szerénytelenség ezt mondanom – egy szép siker fejezte be az évadot: Bulgakov *Bíborszíj* című darabja. Ezt én rendeztem. Úgyhogy én a szezon jónak, sőt, a saját magunktól elvártnál is jobban sikerültnek érzem. Az előadások művészi színvonala biztosította, hogy a kaposvári színháznak változatlanul tekintélye legyen – legalábbis én ezt tapasztalom nap mint nap, szakmai körökben és a szakmán kívül is.

– *A közönség mit vett észre a változásokból, személyeserekből? Egyáltalán: érdekli az ilyesmi őket? Hogyan reagáltak, ha reagáltak egyáltalán?*

– Az elmúlt négy-öt évben Kaposvár,

azt hiszem, színházi város lett. A közönség tehát sokat és sokféleképpen foglalkozott most is a színházzal. Voltak olyan rétegek, amelyekről bizalmat kaptunk, sőt, tulajdonképpen azt hiszem, meg is nőtt a színház iránti érdeklődés, mert sokan, akik eddig közömbösek voltak, most felfigyeltek, mi is történik. Voltak persze rosszízű reakciók is. Sokan temették a színházat. Nagyjából a tél végére azonban ez is elmúlt, és helyreállt a megszokott, évek óta tartó konfliktusrendszer a színház körül, aminek egyik eleme az, hogy mi mindig csinálunk olyan előadásokat, amelyek bizony nehezek, és így felkavarják a közönséget, mert valahogy állást kell foglalniuk az előadással kapcsolatban. Ilyen vita támadt most az *Esküvő* körül. De minden évben voltak ilyen előadásaink. Öt évvel ezelőtt például a *Homburg hercege* váltott ki heves vitákat a közönség körében, mert nem tetszett, mert bonyolultnak bizonyult. Akkor előfordult, hogy el kellett hagyni előadásokat, mert nem volt közönség. Most viszont az *Esküvőt* sokan ott hagyták ugyan a szünetben, de nem volt olyan előadás, hogy kétszáz ember ne nézze végig, és ezek közül egy jelentős rétegnek ne tessenek nagyon. Azt mondhatom, tulajdonképpen jobb és kedvezőbb feltételek között csináljuk most az úgynevezett kísérleti produkcióinkat is, mint régebben.

– *A közönség reagálását, a színházhoz való viszonyát másképp is tudják-e mérni, mint hogy bejönnek vagy nem jönnek be? Van-e a színháznak valami – mondjuk így – társadalmibb jellegű kapcsolata a közönséggel?*

– Vannak közönségtalálkozók; az *Esküvőről* még ankétot is rendeztünk. De a legjobb visszajelzés mégis az: kik jönnek el, hányan jönnek el, és a tapsból, a sikerből az is kiderül, miért jönnek el. A közönség–művész találkozókon egyébként nagyon nehéz elérni, hogy ténylegesen a művészi problémákról legyen szó. Ennél komolyabb problémát okozott viszont, hogy még mindig van valamiféle helyi kultúrpolitika egy-egy megyében vagy városban, ami nem azonos az országos, a hivatalos kultúrpolitikával. Vannak különböző csoportok, amelyek egy kisvárosban eléggé fontosak tudnak lenni, mármint a kisváros számára. Így aztán az is évenként vagy kéthárom évenként visszatérő esemény az életünkben, hogy ezeknek a csoportoknak valamelyikével a színház szembe-

kerül. Kijelentik, hogy ezt már aztán mégse, ezt már mégiscsak kikéri magának Kaposvár közönsége. Többnyire azonosítják magukat a teljes várossal és a színház egész közönségével, ami természetesen nem igaz. Most is voltak és vannak olyanok a városban, akik megpróbálják bebizonyítani, főleg az *Esküvő* kapcsán, hogy a legeslegújabb kaposvári színház most már végleg szembekerült a közönséggel. Szóval a régi vita elkezdődött újból, de ez nem baj, mert mi ezt bírjuk, végigvitatkozunk, és bizonyos ellenérveket figyelembe is veszünk a műsorpolitikánkban vagy az előadások stílusában. A lényeg az, hogy a színházat én továbbra is érdekesnek tartom, és úgy érzem a visszajelzésekéből, hogy valóban az is. Változatlanul megvan az az ereje is a színháznak, amivel tehetségeket nevel. Számos régebbi tagnak voltak kiugró sikerei az elmúlt évadban, például Kiss Istvának, Lukáts Andornak, Csákányi Eszternek.

– *Azzal, hogy néhány vezető színész eljött, talán több teret, több levegőt is kaptak, akik maradtak. Aztán meg: egyszerűen másokra kellett feladatokat bízni az új helyzetben, és kiderült, hogy elbírják ezeket a feladatokat.*

– Pontosan így van. Sokan felnőttek a feladatokhoz, a fiatalok közül is. Spindler Béla vagy Balkay Géza kiugró teljesítményeket nyújtott, vagy Nagy Anikó, aki ebben az évadban került hozzánk, egy év alatt rengeteget fejlődött. Én nagyon fontosnak tartom azt, hogy a társulaton belül sikerült fenntartani azt a szellemet, ami a munka minőségét tartja mindenfajta „helyzet” meg okoskodás előtt elsősorban fontosnak, és a társulat tagjai tudják, hogy ez a továbbhaladás útja.

– *Mind Ezek nyilván annak is tulajdonítják, hogy olyan darabokat sikerült az idei műsorterbe kiválasztani, amelyek ezt a munkát lehetővé tették, de egyben igényelték is. Mellesleg: ez a műsorter örökölt volt, vagy már az új vezetés dolgozta ki?*

– A kaposvári műsorter mindig úgy készült, és úgy készül most is, hogy a rendezők hónapokon keresztül olvasnak, tanakodnak és tárgyalnak, és kollektív munkával rakják össze a műsortervet. Miután a rendezők zöme ugyanaz maradt, akik korábban voltak, a 78/79-es évad műsorterve is ezzel a módszerrel készült, de már az én igazgatásom alatt, mivel én tavaly április elsejével lettem a színház vezetője.

– Ha már a műsorterveknél tartunk: tudunk-e az új évad terveiről valamit mondani?

– Elképzelések vannak, de mire ez a beszélgetés megjelenik, már végleges, jóváhagyott tervek lesznek, amelyek nem biztos, hogy teljesen azonosak lesznek azzal, amit én most elmondok. Tehát: tíz-tizenöt darab cím fut jelenleg. Szinte biztos Molière *Don Juanja* és Gogol *Revizora*. Biztos a *Csárdáskirálynő*, foglalkozunk egy *Robin Hood*-dramatizálással, musical céljából, biztos egy új Bereményi Géza-darab, s műsoron tartjuk a *Bíborszívetet*. Ezzel folytatni kívánjuk a korábbi gyakorlatot, amely az előző évad egy-egy darabját repertoárjelleggel átvitte a következő évadra. Így volt hosszabb ideig műsoron az *Egy lócsiszár virágvasárnapja*, az *Allami árubáz* vagy a *Rokonok*. Az említetteknek kívül foglalkozunk még más darabokkal is – a végleges terveket a színészekkel, rendezőkkel, az egész társulattal kell nagyon pontosan összehangolni.

– Bizonyos személyi mozgások is lesznek. Kialakult már, ki távozik a színházról, kik jönnek? Sikerül-e a jövőben is fenntartani azt a kapcsolatot, hogy a volt kaposvári rendezők, színészek visszatérjenek vendégszerepelni?

– Természetesen további mozgások is vannak a társulatban, mennek is, jönnek is tagok, és azt hiszem, ez a következő években így is lesz, és így is egészséges, mert a magyar színházi életben mindenkinek újból meg kell találnia a pontos helyét. Viszont nem szívesen foglalkozom ezzel a kérdéssel, mert egy színháznak elsősorban mégiscsak a művészi munkája a fontos, az előadott darabok, az előadások minősége és az az élmény, amit a színház nyújtani képes. Mostanság azonban túl sokat törődünk azzal, hogy ki megy, ki jön, kit neveztek ki, kit váltottak le. Ezek tulajdonképpen belső, technikai kérdések, és igazából azokon kívül, akik felelősen intézik az ügyeket, nemigen tartoznak másra. Színházi életünknek megint egészségesen a produkciókra kell orientálódnia. Nagyon nem szeretném, ha éveken keresztül folytatódna ez a fajta, kicsit kampányszerű és tulajdonképpen művészetén kívüli közgondolkodás a színházak körül. Nos – jövőre is dolgoznak nálunk a Nemzetiből, vendégrendevez Aser Tamás és Zsámbéki Gábor. Itt fog dolgozni a végzős Ács János rendező, és a színházhoz szerző-

dött Gothár Péter. Továbbra is velünk dolgozik Gazdag Gyula. A rendezői csapat tehát – némi bővüléssel – ugyanaz. Színészek: ide szerződött többek között Tarján Györgyi s a főiskoláról előszerződésben négyen.

– Nagyjából tehát minden rendben van Kaposvárott?

– Koránt sincs minden rendben. A társulat még nincs egyensúlyban. Féloldalas; bizonyos szerepkörökre hiányoznak a színészek. S végül is nem egészséges hosszú távon az sem, ha vendégek dolgoznak egy színháznál. A színháznak műhelynek kell lennie, és a műhelymunkára a vendégek nem nagyon alkalmasak. Azért sincs minden egészen rendben, mert az a produkcióra orientáltság, amit nekünk korábban sikerült megvalósítani, lazulóban van, nemcsak nálunk, hanem mindenfelé. Rendkívül nagy verseny kezdődött el a színházak között a tehetségekért, akik látszólag kevesen vannak. Nagyon sok olyan színház van, amelyik nem azt tartja feladatának, hogy neveljen embereket, hanem, hogy szerezzon. Emiatt kialakult egy rossz szerkezetű piac a színházi életben. Túlértékelődnek emberek, anyagilag is, szerepekben is, egyszerűen csak azért, mert itt vagy ott egy-egy igazgató, rendező azt gondolja, hogy neki ez az ember mindenképpen kell, tehát fűt-fát ígér, megszerzi, és közben devalválódik a szakma, és a szakmai értékek háttérbe szorulnak. Ez ellen nagyon keményen kell védekezni. Én igyekszem mindent megtenni, hogy a kaposvári színház ilyen hibába ne essen, és áldozata se legyen ennek. Remélem, hogy egy-két szezon múlva azok is rájönnek, akik még nem tudják, hogy az a jó, az a mindnyájunknak hasznos, ha embereket nevelnek, s a helyükön tartják és a helyükre teszik őket. A szakma jövője bizonyos mértékig a kezünkben van, és nem mindegy, hogy milyen alapokon építjük ezt a jövőt. Kaposváron, de például Szolnokon is, sokan úgy lettek és lesznek színészek, hogy nem végzik el a főiskolát, a színház neve ki őket. Ez egy létező és sokszor igen eredményes út.

– Ehhez viszont hosszú idő kell. Ezt a fajta színházépítést csak nyugodt körülmények között és túlságosan nagymérvű mozgások nélkül lehet csinálni. Legalább néhány évadra tudni kell előre gondolkodni. Úgy tűnik-e, hogy ez most Kaposvárott megvalósul?

– Ezt valóban csak hosszú távon gondolkodva lehet megcsinálni, és ezért

meg kell hozni azokat az áldozatokat is, amelyek ezt a távlati munkát biztosítják. Színházat másképp nem lehet csinálni, csak úgy, csak abban a tudatban, hogy két-három év múlva is ugyanaz a munka folyik, ugyanazokkal. Bizom benne, hogy nekünk ez sikerülni fog.

– Az évad sikere egyben azt is jelenti, hogy olyan színházat sikerült csinálnia Kaposvárott, amilyen az elképzeléseiben él?

– A színház mindig kompromisszum, tehát részben olyan, amilyennek szeretnénk, részben olyan, amilyen lehet. Hogy köze legyen az én színházi ideálmhoz annak, ami most Kaposváron van, ahhoz azért még kell két-három szezon. De az az érzésem, hogy sínen vagyunk. Jó felé megy, olyan irányba megy a kaposvári színház, ami nekem rokonszenves.

– És milyen ez a színházi ideál?

– Ezt a kérdést mindig kikerülöm. Meg kell nézni az előadásainkat, és azok vagy elárulják, hogy a színház milyen, vagy úgymond hiába mondjuk el szavakkal.

Beke Sándor

– Az átszervezések, átcsoportosítások következtében Kecskemétről kerültek el a legtöbben, gyakorlatilag a fél társulat. Ilyen körülmények között nyilván nagyon nehezen lehetett szeptemberben a színházat elindítani.

– Visszatérni arra már, hogy hogyan szerveztük az évadot, nem érdemes, hiszen azóta majdnem egy év mögöttünk van. Mégis talán annyit megemlítek, hogy akkor a kecskeméti színház gondját oldották meg utoljára. Pontosabban: én még javában rendeztem Miskolcon Schwajda György *Segítség* című darabját, amikor a kecskeméti főrendezői posztra szóló felkérés megérkezett. A rendezést be kellett fejezmem, és csak május végén tudtam átmenni Kecskemétre. Elég az hozzá: egy csomó teljesen ismeretlen ember jött össze, hiszen Kecskeméten az én nevemet sem ismerték, de Blaskó Péterét, Reviczky Gáborét, Mátray Mártáét és a többiekét sem. Érthető, hogy kezdetben valóságos félelem volt bennünk a miatt a visszhangtalanság miatt, ami – érthetően – körülvett bennünket.

– Nyomasztó lebetett a színház múltja, bírve is.

– Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem volt az. Az első jégtörés aztán hamarosan megtörtént, mégpedig az első bemutatónk, Sütő András *Káim és Ábeljének* premierjén. Azon az estén

s számunkra is megdöbbentő szeretetben és sikerélményben részesített bennünket a közönség. A hatás a háromszorosa volt annak, amit – félve – vártunk-remlítettünk. Ez nagyon jólesett. Egyetlen nap alatt megfordult a hangulat, bizalmat és reményt éreztünk körülöttünk. Azt hiszem, a közönségben az az érzés alakulhatott ki, hogy a színház él, továbbra is van színház Kecskeméten, s ezt juttatták kifejezésre a tapsaikkal és a színészek sokszor függöny elé hívásával.

– *Hány bemutatót sikerült végül is tartani, s ezek közül mennyi volt már előzőleg a műsorteremben, és mit kellett újonnan, nagyon rövid idő alatt berakni?*

– A műsortermet egyáltalán nem örököltük, azt már az új együttes arculatához formáltuk. Erénye volt így, hogy főként és természetesen az új emberekre épült, hiszen ezeknek az embereknek csatát kellett nyerni, meg kellett szerezni a közönség szeretetét, bizonyítani kellett a művészetüket. Emiatt óhatatlan volt az átbillenés az újonnan szerződött színészek javára, mivel első sorban ők kaptak fontosabb szerepeket. Ebből születtek és talán még vannak is feszültségek. De én inkább úgy fogalmaznék, hogy nem minden, az irányunkban táplált reményt tudtunk kielégíteni. Bizom viszont abban, hogy ezeket a dolgokat a következő évadban egyensúlyban tudjuk és fogjuk is tartani. Nos, a bemutatókat illetően: nyolcat tartottunk a nagyszínházban – ebből egyet a gyerekeknek –, kettőt pedig a kamaraszínházban. A *Káin és Ábel*t már említettem, következett Labiche *Olasz szalmakalap* című vígjátéka, Szőke István rendezésében (ez, nyugodtan mondhatni, országos siker volt ismét, de drága árat fizettünk érte: végül is ez a siker vitte el tőlünk Reviczky Gábort, úgyhogy én félig tréfásan azt mondtam, nem szabad jó előadásokat produkálni, mert nyomban elszereződtek tőlünk, aki kiugrik).

Eörsi István *Play Molnár* című darabját Szurdi Miklós rendezte, Goldoni *Két úr szolgája* című játékát Gali László, Cocteau *Rettenetes szülőlkjét* Galamb Sándor, Dosztojevszkij *A félkegyelműjének* dramatizált változatát én, Verne *Strogoff Mihály*ának Csepreghy-féle dramatizálását Szőke István, végül pedig a *La Mancha lovagját* játszottuk, ezt Tömöry Péter rendezte. A kamaraszínházban volt két bemutatónk: az *Ó meg öt* Kerényi G. Miklós rendezte, a *Varsói melódiát* pedig Galamb Sándor. Felújítottuk ezen felül

a *Lottét*, Szakács Eszterrel. Úgyhogy azt mondhatom, erőnkön felül dolgoztunk. Nyilván volt bennünk egy bizonyítási görcs is, és ezt nem is szabad tagadni, ez érthető, különösen akkor, ha az elvárások is nagyon nagyok.

– *Hogyan értékelné az évadot?*

– A színház irányító szervei eddigi tudomásom szerint nagyon pozitívan értékelték az évadunkat, s ez igen jólesik. Egy-egy előadás viszont más és más megítélés alá esik a színházon belül is, a szakmában is. Úgy szoktam mondani: a kritika és az önkritika fókusza egybeesik vagy nem esik egybe. Ez a két fókusz az évad folyamán többnyire egybeesett, így nincs okunk különösebb panaszra. Am az évad második felében voltak olyan esetek, ahol ezek eltértek, számunkra is, mások számára is meglepetésszerűen.

– *Mely előadások kapcsán?*

– Két előadásra gondolok. Az egyik *A félkegyelmű*, amelyet a kritika vegyes fogadtatásban részesített, a közönség részéről viszont egyértelmű siker volt, szinte csak telt házakkal ment, ami Kecskeméten, Dosztojevszkij esetében, nem kis dolog. A másik előadás a *Strogoff Mihály*; a kritika a produkció mellé állt, a közönség ugyanakkor elpártolt tőle. Ez számunkra is elgondolkodtató. Itt elszámítottuk magunkat; úgy gondoltuk, hogy a Strogoff olyan téma, amely vonzza majd a közönséget – és nem így történt.

– *Többször szóba jött már a közönség; hogyan fogadta az évad egészét? Nem szoktak el a színházból?*

– Nem akarok számokra hivatkozni, de több bérlőnk és több telt házunk volt, mint a korábbi években – kivéve a május-júniusi kánikula napjait. Ekkor a színház is megsínylette az időjárását. És – erre rájöttünk – Kecskeméten egyébként is csak a könnyű műfaj vonzza be – legalábbis – jelenleg az évad végén a közönséget a színházba. Még a *La Mancha* esetében is, a kitűnő szereplők ellenére sem tudtuk elérni a musicalnek azt a vonzását, amit szeretnénk volna.

– *Ez egyben azt is jelenti, hogy a színháznak ahhoz a helyhez és annak a helynek a körülményeihez, ahol működik, nagyon is igazodnia, alkalmazkodnia kell?*

– Én mindenképpen arra törekszem, és arra törekszünk valamennyien, hogy a körülményeknek megfeleljünk, és ez azt is jelenti, hogy a közönség kihagyá-

sával nem lehet színházat csinálni. Ugyanakkor az igényeinket semmiképp sem szeretnénk feladni. Ma már mondva csinált kérdés, hogy a vidéki közönség kevésbé ért meg összetett problémákat a színházban. A kevésbé aktuális problémákat nem érti, tehát azokat, amelyek valamilyen fokon nem foglalkoztatják, s így nem tudják felkelteni az érdeklődését. Szerintem a vidéki városok legtöbbjében a legigényesebb színházat is „elviseli” már a közönség, sőt – s az elmúlt évek tapasztalatai is ezt bizonyítják – sokszor jobban elviseli, mint a fővárosi közönség.

– *Mi volt az, ami az Ön számára az évadban a legnagyobb nehezséget jelentette?*

– Elsősorban az, hogy az évad közepén, gyakorlatilag már az új évad előkészítésének időszakában, egyik rendezőmet, Gali Lászlót kinevezték Debrecenbe igazgatónak. Tehát az az egység, amit én úgy képzeltem el, hogy akik hozzánk szerződtek, azokkal vállvetve, hosszú ideig fogunk együtt színházat csinálni, ez a kissé idealista elképzelés egy jó kollektíváról, nagyon hamar megbomlott és meghiúsult. Ez, mi tagadás, csalódást okozott nekem, az objektív körülmények belátásával együtt is. Hiszen ezzel egy csapásra megszűnt az a „felállás”, amire kitaláltuk a színházat. Januárban köztudott volt már az is, hogy Reviczky Gábort szerződéssel kínálta meg a Vígszínház, Szirtes Ágít pedig a Nemzeti, s hogy ők el is mennek tőlünk. Hunyadkúrti Istvánt a Filmgyár vitte el. Ezekre mind nem számítottunk. Úgy éreztem, a sors túl hamar belötte ezt a várat ahhoz, hogy a csapat összekovácsolódhatott volna. Egy év alatt ez egyébként is nagyon nehezen ment volna. Így ez a munka az elkövetkező évekre vár, annál is inkább, mert mostanra már átszerveződött az egész rendezői gárda is. Meggyőződésem, hogy az effektív színházi vezetésnek kell erősnek lennie ahhoz, hogy jó színház létrejöhessen. Ezért különböző karakterű rendezőket szerződtettünk az új évadra. Azt remélem, hogy két-három éven belül az ő segítségével sikerül az együttest összeforrasztani. E tapasztalt rendezőkre szeretnénk építeni, talán azért is, mert én magam új vagyok Kecskeméten. Ha már hosszabb ideje ott dolgoznék, talán másképp szelektáltunk volna. Nos tehát, maradt Szőke István, ideszerveződött Illés István Miskolcra, Sándor János Debrecenből és Tömöry Péter Marosvásár-

helyről. Így összesen öt stabil rendezője van a színháznak.

– És a színészek? Ki ment, ki jött?

– Reviczky és Szirtes Ágin kívül a jelentékenyebb erők közül eltávozott Blaskó Péter, visszaszerződött Miskolcra. Hozzánk jön Győrből Holl István, Kaposvárról Bregyán Péter, Réti Erika, Kiss Jenő, Balogh Tamás, Veszprémből Molnár Zsuzsa, a Radnóti Színházról Joós László, a Népszínházról Tardy Balázs és Mihály Pál, és más színházakból is többen. Azt mondhatom, az együttes felfrissült és megfiatalodott. Ezen kívül szeretnénk a gárdát vendégművészekkel is kiegészíteni. Így a jövő évadban két szerepre hozzánk szerződött a Nemzetiből Sinkó László, egy szerepre pedig Cserhalmi György a Filmgyár társulatából, és továbbra is számítunk Szakács Eszter jelenlétére. Ezt a megoldást a kecskeméti színház sajátosságává szeretnénk tenni. Teret kívánunk adni azoknak a művészeknek, akik a fővárosból el kívánnak mozdulni egy-egy szerepre. Mi ennek a szándékának boldogan állunk elébe.

– Beszélgetünk-e már az új évad műsorgetervéről?

– Igen. A tervben van Károlyi Mihály *Ravelszékje*, ezen kívül Vampilov *Bűcsészás júniusban* című színműve. Ezt nálunk még nem játszották. Móricz Zsigmondtól az *Uri murit*, Molière-től az *Úrhatnám polgárt*, Anouilh-tól a *Becket*, *avagy az isten becsülete* című drámát, Gyurkovics Tibortól a *Magyar menyasszonyt*, Shakespeare-től a *Windsori víg nőket* szeretnénk játszani, és jelenleg még keresünk egy zenés darabot a nagyszínházba. Ugyanakkor elő szeretnénk készíteni az 1980/81-es évadot úgy, hogy már májusban elkezdjenek próbálni az őszi első bemutatókat. A tapasztalatok szerint ugyanis május-júniusban a próbalehetőségek egyáltalán nincsenek kihasználva. Feltehetőleg két darabot is előkészítünk: Steinbeck *Egerek és emberek* és Goldoni *A ciboggiai csetepaté* című művét, ez utóbbit belgrádi vendégrendező vinné színre. Az új évadban a kamaraszínházban szeretnénk három bemutatót tartani. Ezek előreláthatólag: Shisgal *Szerelem, ó!*, Mrozek *Emigránsok és Ördög* Szilveszter *Kapuk Tébáiban* című drámája. Szeretnénk továbbá a gyerekek részére bemutatni Kiss Anna mesejátékát.

– Kecskeméten elég szép számban élnek különböző értelmiségiek: építészek, írók, képzőművészek, muzsikások. Van-e velük

valamilyen szorosabb kapcsolata a színháznak? Egyáltalán: benne van-e eléggé a város szellemi életében a színház, úgy, mint egy jelentős művészeti műhely?

– A produkcióival feltétlenül benne van, a városban élő művészek pedig aktív látogatói e produkcióknak. Ami még hiányzik, az a személyes kapcsolatoknak, az emberi kapcsolatoknak a megteremtése; ez rendkívül fontos egy ilyen városban. Hozzá kell tennem, hogy ez az évad olyan volt, mint egy ámokfutás, ilyenkor pedig a kapcsolatok megteremtésére van a legkevesebb esély. A kapcsolatok megromlására, elrontására annál több. Minden igazi kapcsolat megteremtéséhez vagy nyugalmi állapot kell, vagy forradalmi állapot, a forradalmi együtt cselekvés állapota. Ebben az évadban egyik sem volt jellemző a kecskeméti színházra.

– E tulajdonképpeni összegezés után mi az, ami az Ön számára az évadban a legnagyobb öröm volt, és mi szomorította, kesértette el leginkább?

– Aminek legjobban örülni tudtam, azok a sikerek voltak, bármelyik produkciónké, kivétel nélkül. Ami elszomorító volt, az talán az, hogy az embernek azt az óháját, igényét, hogy hosszabb távon gondolkodhasson, a színházi átszervezések nem engedik realizálni. Egy főrendezőnek nem az 1979/80-as évadban kellene gondolkodnia, hanem legalább két-három évvel előbbre. Nos, úgy érzem, semmi objektív garancia nincsen arra, hogy akár már jövőre az együttes egy nagy hányada megint ne mozduljon el. Nem tartom rendjén- és helyénvalónak, hogy a fővárosi színházak például azt és úgy szerződtetik, akit és ahogy akarnak. Talán le lehetne határolni nálunk a társulat létszámát – vidéken pedig az egyéves státusokat fel kellene váltaniuk a kétéves státusoknak.

– Tehát valamiféle, az elképzelések kifejtéséhez szükséges nagyobb stabilitást szeretne?

– Így van. Tudniillik a mostani helyzet igazából csak a fővárosi színházaknak kedvez, vidéken csak aggodalmat, túlszervezést és – alkalmanként – hisztériát termel. Egész egyszerűen: nagyon nehéz távlatokban gondolkodni – és ezt mint tíz éve gyakorló színházi ember mondom. A maga idejében nyilván megvolt ennek a struktúrának a pozitívuma. Most, bármennyire furcsán hangozzék is, ez az egyik legnagyobb buheráng, ha nem is beszélünk róla.

Kerényi Imre

– Közvetlenül az 1978/79-es évad kezdete előtt a szolnoki színházban a helyzet különösen zavaros volt, talán a legzavarosabb valamennyi színházunk közül.

– Olyannyira, hogy én illet még nem tapasztaltam magyar színházban. Amikor 1978 tavaszán a színház vezetője, Székely Gábor Budapestre távozott a Nemzeti Színház főrendezői székébe, s magával vitte a társulat vezető színészeit, április elsejével a színház korábbi dramaturgja, Schwajda György lett az igazgató. Ő három hónapig, azaz a szezonzárásig működött. Ez a három hónapos igazgatás nagyon tehetséges és felelősségteljes volt. Megővta a színházat attól, hogy szétessen. A rendezők segítségével újjászervezte a társulatot, kialakította a műsorgetvet. Aztán Schwajda, éppen műsorgetvi kérdésekben, összekülönbözött a felügyeleti szervekkel, és felmondott. Eközben nyár lett, hol ez, hol az volt szabadságon, az ügyek nem intéződtek, mígnem augusztus elején kiderült, hogy a szolnoki színháznak még mindig nincs igazgatója. Főrendezője nem is volt, mert eleve azt tervezték, hogy egy rendezői tanács működik majd. Ugyanakkor kiderült, hogy nincs műsorgetv se, hiszen a Schwajda-féle műsorgetv a különböző viták és az ő lemondása miatt kútba esett. Viszont el kellett kezdeni az évadot. Augusztus első napjaiban, amikor megkerestek, hogy elvállalnám-e a színház vezetését, először azt gondoltam, szó sem lehet róla. Nem ismertem a várost, nem ismertem a társulatot, nem ismertem a múltját, nem láttam előadásait, nem ismertem Schwajdát sem. Aztán egy pár nap gondolkodás után a helyzet nehézsége és majdnem megoldhatatlan volta egyszer csak elkezdett frappírozni, hogy akkor én most odamegyek, és kvázi hősiesen megpróbálom ezt összehozni. Ma már tudom, hogy jó színházi szokás szerint – alaposan dramatizáltam ezt a dolgot, mert a feladat végül is nem volt olyan nehéz. A rendezőkkel új műsorgetvet csináltunk, a Schwajda-féle tervből megtartottuk Örkény *Vérrokonokját*, Mrozek *Tangóját*, Shakespeare *Macbethjét* és Gorkij *Hamis pénzét*, s hozzátettünk öt másik darabot: Albee *Nem félünk a farkastól*, Tolsztoj *Legenda a lóról*, a *Bacchus* című régi magyar komédiát, Bernstein-Voltaire *Candide-ját* és a *Pacsuli palota* című gyerekdarabot. Először úgy volt, hogy a nehézségek miatt november elseje előtt

nem tudunk nyitni, aztán egy ügyes húzással – a négyszereplős kamara-darabot, Albee játékát és a harmincszereplős Tolsztoj-művet párhuzamosan próbáltuk – az eredeti, Schwajda-féle évadkezdéshez képest egy héttel korábban indultunk a *Nem félünk a farkastól*-l, s két hétre rá már bemutattuk a *Legenda a lóról*-t. Ezzel úgy megindult Szolnokon az élet, mintha semmi sem történt volna. A stabil és kemény próbamunka feloldotta azokat a lelki görcsöket is, melyek a zavaros helyzet miatt érthetően bekövetkeztek a színészek körében. Óriási munkát végzett el ez a heterogén társulat, amelyben sok új ember volt, heterogén volt a vezetése is, és heterogének voltak a körülmények is.

– *A közönség hogyan fogadta ezt az új szolnoki színházat?*

– A közönségnek két rétege van. Van egy szűkebb színházközelítő réteg, és vannak az általános színházba járók, ez a nagyobbik rész. Ezt a nagyobbik részt tökéletesen hidegen hagyta, hogy a színházban új vagy régi vezetés van-e. Az ő számukra az a fontos, hogy legyen színházi előadás, és az olyan legyen, amibe ő is bele tud kapcsolódni, amiben ő is részt tud venni. Az ilyen szerintem az értékes néző. A színházhoz közeli rész, a beavatottak, a bennfentesek köre pedig némi nyugtalanság után tudomásul vette a dolgot.

– *Ha egy színházi ember ilyen lehetőséget kap, akkor feltehetőleg megpróbálja a saját elképzeléseit, a színházról vallott nézeteit valamiképp kifejezésre juttatni, akár a saját munkájában, akár az egész színháznak a tevékenységében. Sikerült-e ebből már valamit megvalósítani ebben az évadban?*

– Azt nem merném állítani, hogy egy tökéletesen céltudatos gondolat jegyében zajlott le ez a szezon. Az adott helyzetben ezt és ennyit lehetett elérni. Tekintsük ezt egy lépésnek. Nem tudtam pontosan, hogy ez a színház milyen volt, tehát nem valami helyett vagy valami ellen kezdtem el dolgozni, hanem úgy, ahogyan az ízlésem, a becsületelem és az etikai érzésem diktálta. A szezon mindenesetre elég színes volt, sokféle darabot játszottunk el, s gondolati tartalmában és a megvalósítás stílusában is egymástól eltérő előadásokat vittünk színpadra. Erre büszke vagyok, mert szerintem egy színház akkor jó, ha egyik előadása nem hasonlít a másikra. Ennek Szolnokon az idejében azért is megvolt a garanciája, mert sok erős rendezőnk volt, akik öntörvényű emberek, és ezeket a külön-

böző rendezői személyiségeket „működtetve”, volt ilyenfajta színház is, és volt olyanfajta színház is. Én azt hiszem, hogy ez elég szerencsés modell.

– *Ez egyben válasz arra is, hogy Ön a színházat illyesféleképpen képzelel el: sokarcúnak, színesnek, változatosnak?*

– Igen. Én magam is unatkozni kezdek, ha egy színház vagy egy rendező elkezd ismételni önmagát, és megy valami már nagyon jól kitaposott úton. A többarcúságot szeretném jövőre még fokozni, s a műsortervet is szeretném még színesebbé tenni. Ha az én egy-személyi felelős vezető című beosztással úgy élnék, hogy mindent én magam rendeznék, egyrészt belehalnék, másrészt unalmas lenne a színház. Egy közös megegyezéssel épülő teamnek a munkája nekem mint színházi vezetőnek is nagyon rokonszenves, és azt hiszem, hogy a közönségnek és a szakmának is jobb, ha egy ilyen alapokra épülő színház lát.

– *A társulatot illetően hogy fest a jövő szezon?*

– Újabb vihar tört ki Szolnokon. Az effajta viharok persze egyre gyakrabban fognak megtörténni még egy pár évig a magyar színházi életben. A mozgás óriási. Bizonyos generációk és színházi irányzatok lefelé mennek, más irányzatok és generációk felfelé jönnek. Nagy átrendeződése, ha úgy tetszik, forradalmi átalakulása zajlik a magyar színházművészetnek. Egy csomó megoldatlan gond van ebben a színházi életben, és ezeket csak úgy lehet megoldani, hogy a kultúrpolitika döntéseket hoz. E döntéseknek megfelelően változások történnek egyes színházak vezetésében, műsortervében, személyi állományában és így tovább. Ezek a döntések, melyek egy íróasztalnál meghozatnak, óriási viharokat kavarnak, és óriási mozgást idéznek elő. Újabb döntésekre van szükség, s míg ezekkel adós a kultúrpolitika, addig vihar van. A szolnoki színház tavaly például hozzájárult ahhoz, hogy megoldódjék a Nemzeti Színház gondja. Az idén hozzájárult ahhoz, hogy megoldódjék a miskolci színház gondja, mégpedig úgy, hogy Csiszár Imre a szerződtetési évad legvégén átkerült Miskolcra főrendezőnek, és elvitt magával néhány színészt: Tímár Évát, Polgár Gézá, Újlaki Dénest, Galkó Balázst. Hogyan tudjuk őket pótolni? Rabolunk valahonnan embereket – ez a legpontosabb kifejezés. Ezt a döntést persze én a kultúrpolitika részéről helyesnek tartom,

de később történt. A döntéseket meg kellene próbálni a szakmai időszámításhoz igazítani. Ez körülbelül azt jelenti, hogy január elsején tudni kellene, sőt, el kellene döntenie, hogy a következő évadban milyenfajta lényeges változások lesznek, mert a szerződtetési időszak a színházakban március-április. Ezt a pesti színházak nem érzik annyira, mert a társulatok meggyökeresedtebbek. A vidéki színházakban viszont minden tavasszal óriási népvándorlás indul meg. De addigra a vezetésnek stabilnak kellene lennie. Sajnos, ez a miskolci döntés sem január elsején született, hanem április végén, és akkor már csak egy pár nap van a szabadrablásra, mert világos, hogy ha elmegy tőlünk néhány színész, azonnal kell helyettük másikat beszerezni. Nos, egyszóval, a rendezők közül elment Csiszár Imre. Maradt állományban Horváth Jenő és Paál István, maradtam én, és Kecskemétről hozzánk szerződtetők színész-rendezőnek Szurdi Miklóst, s vendégrendezőnk nálunk Jurij Ljubimov.

– *Nagy fogás! Mit fog rendezni?*

– A műsortervből tulajdonképpen csak az ő produkciójáról tudok bővebben beszélni. Jurij Trifonov mai szovjet író *Csere* című kisregényének színpadi változatát mutatja be, az adaptációt Ljubimov és Trifonov közösen készítette. Ez két egyszobás lakás kétszobásra való elcserélésének folyamatáról szól, de valójában a témája az a személyiségcsere, amely egy lakáscsere kapcsán lezajlik az emberekben. Személyiségváltás, emberi kopás, átminősülés, miközben ez a csere lebonyolódik. A bemutató november 1-én lesz, a szovjet drámák hazánkban megrendezendő ünnepi dekádjának első napján. Ljubimov augusztus 21-től dolgozik nálunk, egészen a bemutatóig. A társrendező Szurdi Miklós lesz. Elmondhatom még, hogy szilveszter éjszakáján bemutatásra kerül egy operett, Ábrahám Pál *Bál a Savoyban* című dzsesszoperettje. És jövőre megnyitjuk az úgynevezett szobaszínházat, ahol ötven-kétszáz nézőt tudunk elhelyezni.

– *Véleménye szerint a szolnoki színház idejének tevékenységét hogyan fogadta a szakma és a kritika, és milyen volt a közönségviszhangja?*

– Nagyon komoly distinkciót kell tenni a szakmai értékelés, a tényleges valóság és a közönségre tett hatás között. A szakmai értékelésünk jó volt. Az évadban, azt hiszem, a mi színházunk kapta a legtöbb nivódíjat a Kulturális

Minisztériumtól, és ez nagyon komoly hivatalos elismerés, örülünk is neki nagyon. A szakmai visszhang is eléggé pozitív, a sajtóvisszhangok is eléggé nyíltak, őszinte hangúak; sokat írtak rólunk, jót is, rosszat is, de azt hiszem, ez így van rendjén. A színházi közvélemény tehát úgy gondolja, hogy mi jól működünk. A tényleges helyzet viszont, ahogy mi próbáljuk józanul látni a munkánkat, nem ilyen kedvező. Ennyire nem volt jó az évadunk. Volt benne bukás is, volt benne olyan darab, amit nem kellett volna előadni, volt, amit másképp kellett volna megcsinálni, és volt nagyon híres előadásunk, amelyikben nem ártott volna, ha a színészi munkára több gondot fordítunk. Nem kellett volna bemutatni, és ha korábban kerülök Szolnokra, nem is mutatjuk be a *Vérrokonokat*, mert nagyon nehezen appercipiálható, nincs meg az az egészen tiszta egyszerű síkja, mellyel az egyszerű néző is azonosulni tudna. Az effajta darabok közül sokkal jobban szeretem a *Tangót*. Lemérhettük Szolnokon, hogy a *Tangó* előadását mindenki meg tudta érteni a maga szintjén. Örkény más darabjai, a *Tóték*, a *Kulcskeresők* például, többretegűek. Nem mutattam volna be a *Hamis pénzt*, mert Gorkij remekműveire képest ez csak vázlat. A *Macbeth*-tel pedig az volt a probléma, hogy a kétségtelenül az ideai magyar színházi évad egyik legizgalmasabb rendezői kísérletének kiemelkedő értékei a színészi munkában nem realizálódtak eléggé. Ami pedig azt illeti, hogy mi milyen hatással voltunk a közönségre – a helyzet itt siralmas. Senki nem mondja ki, én kimondom: a fővárosban színházi konjunktúra van, vidéken dekonjunktúra. S ez évekre visszamenő folyamat. Sok a foghíjas ház, a fantombérlő, fantomnéző; kitűnő előadásaink is nagyon gyenge házak előtt mentek. A szolnoki közönség és a szolnoki színház között a viszony el van mérgesedve. De ez azt hiszem nem csak szolnoki jelenség. Az arányokat az elmúlt évek során nem minden esetben keverték ki helyesen a színházvezetők. Ezek a vidéki színházak kísérleti műhelyeivé váltak a magyar színházművészetnek. Nagyon fontos dolgok történtek a szolnoki színházban is, de a kísérletek és a hétköz-

napok között jobb arányt kell kialakítani ahhoz, hogy ezek a színházak ott, abban a városban, ahol működnek, realizálni tudják, társadalmiasítani tudják önmagukat, önmaguk tevékenységét. Azt hiszem, több szezonban több kis lépés – ez a célravezetőbb út. Az a célom, hogy olyan művészszínházat csináljak a kollégáimmal, amely egyúttal populáris is tud lenni. Erre ismét csak a *Tangót* tudom példának felhozni, ami a mi nem-látogatottságunkhoz képest látogatott előadás volt. Az ugyanis nem árt, ha a kísérletek is igazi színdarabokkal történnek. A *Cyrano de Bergerac*-ból is lehet korszerű előadást rendezni, és például Kaposvárott a *Cyrano* a Mancinéninek is tetszett és a felügyeleti szerveknek, a sajtónak és a szakmának is.

– *Térjünk vissza egy előbbi félmondatára. Azt mondta: volt olyan előadás is az idén Szolnokon, ami kifejezetten bukásnak tekinthető. Ezt így nyíltan bevallani – elég szokatlan dolog, hiszen azt szokták mondani, hogy nálunk egy színházi előadás egyszerűen nem tud megbukni.*

– Ez az előadás a *Bacchus* volt. Helyes volt a bemutatás szándéka, az, hogy régi magyar drámai emléket akartunk fellelveníteni. Én magam is nagyon hittem benne – de a darab színházi feldolgozása nem sikerült. Minden szezonban mindig van valami, ami mostoha helyzetbe kerül –, most Szolnokon ez volt az. Normális helyzetben – és a jövő szezonban már talán ilyen lesz – nekem azt kellett volna mondanom a premier utáni reggelen, hogy ez a darab többet nem megy. Az adott helyzetben, az adott struktúrában és bérleti rendszerben nem tudtam ezt mondani, így a bukott előadást is játszani kellett.

Ahhoz, hogy ezt megtehessem, meg kell teremteni azt a lehetőséget, hogy legyen a tarsolyunkban egy másik, már félkész vagy kész darab, amit a kivett darab helyére azonnal be lehet dobni. A jelenlegi struktúrában ez majdnem megoldhatatlan, de mi szeretnénk mégis módját ejteni valahogyan. Így aztán talán el tudjuk érni, hogy egy darab meg is bukhasson. Én személy szerint nagyon boldog lennék, ha előbb-utóbb a magyar színházművészet odáig fejlődne, hogy a bukásokat is be tudja vallani.